

Krönika Svenska språket

Lena Lind Palicki: Också tomma ord kan ha en mening

På Socialstyrelsen är värdeorden "sakliga, handlingskraftiga, trovärdiga". Foto: Lars Pehrson

Värdeord som ska ge uttryck för myndigheters värdegrund – har de egentligen något värde? Ja, en ny studie visar att det faktum att orden är öppna för tolkning leder till diskussioner som stärker gemenskapen hos de anställda.

Lena Lind Palicki

Publicerad 2020-02-25

Detta är en krönika. Eventuella åsikter som uttrycks är skribentens egna.

Varför behövs texter med tomma men tjusiga ord? Frågan kan ha inställt sig för den som mött så kallade värdegrundstexter på jobbet. De består i typfallet av tre värdeord – *sakliga*, *handlingskraftiga*, *trovärdiga* lyder exempelvis Socialstyrelsens – ofta snyggt formgivna i skrifter där värdegrundens syften utvecklas och orden tolkas. Men vilken funktion fyller texterna?

Det är numera obligatoriskt för myndigheter att bedriva värdegrundsarbete. Före 2005 förekom nästan inga värdegrunder alls. Det är alltså en ny genre som har vuxit fram på kort tid. Nu plöjer varje svensk myndighet ner stora belopp och många timmars mödosamt arbete på att ta fram en egen

modosamt arbete på att ta fram en egen.

Värdegrunder har kritiserats för att bara bestå av tjusiga men tomma ord som riskerar att bli till ytligt prat som slätar över de verkliga problemen. Men i projektet "Värdegrunden och dess arkeologi" har språkforskarna Catharina Nyström Höög och Anders Björkvall undersökt genrens funktion och framväxt och kommit till andra slutsatser.

Värdegrundsansvariga på myndigheter framhåller att texterna framför allt är för internt bruk, trots den ofta exklusiva formgivningen. Värdegrunden är inte heller en produkt som är gjord av några få externa konsulter, utan de ansvariga framhåller att det är viktigt att den kommer inifrån verksamheten och är förankrad hos alla.

I studiens enkät till tre myndigheter svarade 79 procent av medarbetarna att de faktiskt hade diskuterat värdegrunden det senaste halvåret. "Vad betyder värdegrunden i relation till de medborgare vi möter?", "Hur uppnår man myndighetens mål?" var frågor som ofta kom upp spontant på de tillfrågade myndigheterna och som bottnade i det värdegrundsarbete som gjorts. Det är alltså inte språket eller formgivningen som dryftas, utan innehållet i sig.

De ofta tre värdeorden som så starkt signalerar genren värdegrund är faktiskt inte så viktiga. Orden har snarast en rituell funktion – det är viktigare att de finns, än vad som står där. Deras funktion är att initiera samtal om verksamheten och vad man som myndighet vill stå för. Att texterna är så grafiskt påkostade är ett sätt att göra dem så attraktiva som möjligt för att många ska tacka ja till samtalsinbjudan.

Och eftersom värdeorden är fristående och generella lämnar de mycket öppet för tolkning. Det är själva vitsen.

Ord som *lojalitet*, *respekt*, *öppenhet*, *lyhördhet* och *tolerans* är återkommande, ord som uttrycker generella kvaliteter som ska signalera kunskap och kompetens. Ovanligast är ord som har med den specifika myndighetens kärnverksamhet att göra. Och eftersom värdeorden är fristående och generella lämnar de mycket öppet för tolkning. Det är själva vitsen. Genom de diskussioner som väcks hjälps de anställda att tänka och handla på ett visst sätt när de möter allmänheten och när de samarbetar inom myndigheten.

Väldigt få svarar att värdegrundens funktion är oklar eller att den ska hjälpa ledningen att styra verksamheten. I stället framhålls att texterna framför allt är identitetsskapande och ett verktyg för att stärka gemenskapen. Tomma men tjusiga ord kan alltså också ha en mening.

Lena Lind Palicki
